

امامزاده سلطان ابراهیم (علیه السلام)

میثم نودهی

چکیده:

در این مقاله به معرفی امامزاده سلطان ابراهیم (علیه السلام) از نوادگان حضرت موسی بن جعفر (علیهما السلام) می‌پردازیم. این امامزاده عالی‌قدر در دهستان سوسن و روستای کارتا در ۴۲ کیلومتری ایذه واقع شده است. تاریخچه، توصیف کلی و تحلیل معماری بقعه متبرکه امامزاده سلطان ابراهیم (علیه السلام) نیز در ادامه نوشتار می‌آید.

کلیدواژه‌ها:

امامزاده سلطان ابراهیم (علیه السلام)، معماری، ایذه.

مقدمه:

شیخ صدوق در کتاب ثواب الاعمال از پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) روایت می کند که حضرت فرمود:

کسی که من یا یکی از ذریه های مرا زیارت نماید من در روز قیامت وی را زیارت کنم و او را از هول و ترس آن روز نجات خواهم داد.^۱

در کتاب هدیه احمدیه به نقل از پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) در آخر حدیثی که در شأن فاطمه اطهر (سلام الله علیها) است می فرماید:

من زار الحسن و الحسين فکانما زار علیا و من زار ذریتهما فکانما زارها؛

کسی که امام حسن (علیه السلام) و امام حسین (علیه السلام) را زیارت کند، مثل این است که علی (علیه السلام) را زیارت کرده باشد و کسی که فرزندان امام حسن (علیه السلام) و امام حسین (علیه السلام) را زیارت کند، مثل این است که امام حسن (علیه السلام) و امام حسین (علیه السلام) را زیارت کرده باشد.^۲

در کتاب جامع الاخبار از پیامبر اکرم

(صلی الله علیه و آله) روایت می کند که

حضرت فرمود:

کسی که یکی از فرزندان مرا در حال حیات یا بعد از موت زیارت نماید مثل این است که مرا زیارت کرده باشد و کسی که مرا زیارت کند خدا او را می آمرزد.^۳

در کتاب مصباح کفعمی از حضرت امام موسی بن جعفر (علیهما السلام) روایت می کند که حضرت فرمود:

کسی که قادر نباشد ما را زیارت کند اگر برادران دینی و نیکو کار خود را زیارت نماید، ثواب زیارت ما در نامه عملش نوشته خواهد شد.^۴

از احادیث سابق الذکر این طور استنباط می شود که زیارت کلیه فرزندان امام حسن (علیه السلام) و امام حسین (علیه السلام) مستحب است و امامزاده سلطان ابراهیم (علیه السلام) هم از فرزندان و نوادگان امام حسین (علیه السلام) به شمار می رود.

مرحوم محدث قمی (رحمت الله علیه) در کتاب هدیه الزائر، باب دهم فصل دوم، صفحه ۳۲۴ راجع به

ابراهیم، عباس، قاسم، اسماعیل، جعفر، هارون، حسن، احمد، محمد، حمزه، عبدالله، اسحق، عبیدالله، زید، حسین، فضل، سلیمان.

و دختران آن حضرت عبارتند از: حضرت فاطمه کبری معصومه (علیها السلام)، فاطمه الصغری، رقیه، حکیمه، ام ابیها، رقیه الصغری، کلثوم، ام جعفر، لبابه، زینب، خدیجه، علییه، آمنه، حسنیه، بریهه، عایشه، ام سلمه، میمونه، ام کلثوم.

گویا بنا بر روایات امامزاده سلطان ابراهیم (علیه السلام) فرزند ارشد عبدالله از فرزندان حمزه بن موسی بن جعفر (علیهم السلام) می باشد و در واقع می توان ایشان را از نوادگان امام هفتم شیعیان دانست.^۶

وی در زمان حکومت عباسیان می زیسته و به سید المرتضی شهرت دارد. وقتی هفت تن از خواهران و برادرانش در نبرد با تلغری ها به شهادت رسیدند (هفت شهیدان) تاب و تحمل نیاورد و از جاده تمبی وارد منطقه گلگیر شد. سلطان ابراهیم مدتی

امامزادگان شرح مفصلی نقل می کند و می فرماید:

اخبار در باب زیارت مومنین و زیارت پیشوایان دین بسیار است و خواندن آن زیارتی که درباره مومنین وارد شده نزد قبر امامزادگان مناسب است.

صاحب کتاب گوهر مراد هم در مقاله خود می گوید:

روح پاک قابل فیض های الهی می شود و گاه گاهی یاد از وطن خود می نماید، روح نیز از قبر خود اطلاع دارد از آن فیض هایی که خدا به او می دهد او هم به زائرین قبر خود خواهد داد.^۵

شرح حال امامزاده سلطان ابراهیم (علیه السلام)

امام موسی کاظم (علیه السلام) فرزندان زیادی داشت ولی قول مشهور بر این است که امام موسی کاظم (علیه السلام) سی و هفت فرزند داشته است که پسران ایشان عبارتند از: حضرت علی الرضا (علیه السلام)،

در گلگیر به ارشاد مردم پرداخت و مردم آنجا از آن امامزاده استقبال بی نظیری به عمل آوردند.

سید المرتضی پس از اطمینان از آن منطقه وارد آسماری شد. پس از یک ماه اقامت در آسماری و متقاعد ساختن مردم آن منطقه و اطمینان مطلق از گرایش آنان به اسلام، آنجا را ترک کرد و رهسپار ایذه شد. ایذه در آن زمان (مال امیر) نام داشت. مردم ایذه بیش از مناطق دیگر از آن حضرت استقبال کردند و امکانات مادی و معنوی در اختیار او گذاشتند و با وقف باغات و اراضی و نذورات فراوان ارادت و سپاس دینی و مذهبی خود را به اثبات رساندند. اراضی (بندان) در ایذه از جمله هدایای مردم به آن حضرت است که تا زمان حال منافع و عایدات آن وقف امامزاده می شود. در ایذه پیروان و حامیان فراوانی به سلطان ابراهیم پیوستند. از آنجا که غریزه طبیعت بر این است که هر جا گل است، خار هم هست و هر جا دوست است، دشمن نیز در کمین است عده‌ای

به مخالفت با نهضت امامزاده قیام کردند و مخالفت‌های زیادی در منطقه به وجود آمد.

سلطان ابراهیم برادرزاده خود سید صالح را جهت فرونشاندن سرکشان و طغیانگران ماموریت داد. سید صالح که مردی مصلح و اندیشمندی توانا بود مدتی به وعظ و گفت‌وگو پرداخت. عده‌ای به وی و تبلیغات دین او گرویدند، اما عده‌ای مقاومت کردند و سرسختانه به مبارزه علیه اهداف سید صالح قیام کردند. جنگ سختی میان کفر و اسلام در گرفت که دو شبانه روز به طول انجامید. در این نبرد صدها کشته از مخالفین در میدان کارزار به جای ماند و چهل تن از بهترین یاران آن سید بزرگوار نیز به شهادت رسیدند. پس از پایان جنگ و پیروزی اسلام بر کفر هر کدام از طرفین کشتگان و مجروحین خود را جمع آوری کردند و به پشت میدان جنگ انتقال دادند. چهل تن شهید یاران آقا سید صالح را در یک محل و در کنار هم دفن کردند که هم اکنون به نام چهل تنان معروف است.

و مردم منطقه که اعتقاد فراوانی به این بزرگوار دارند به زیارت مزار شریف وی مشرف می شوند.

بارگاه و مقبره آن حضرت هر ساله توسط هم وطنان و نذورات به دست آمده مرمت و بازسازی می شود.^۸

فرزندان و نوادگان امامزاده سلطان ابراهیم (علیه السلام)

بعد از وفات امامزاده سلطان ابراهیم (علیه السلام) پسرش شاه سلیمان که بزرگ اولاد او بود به رهبری و هدایت مردم پرداخت.^۹

در کتب رجال و تاریخ اسلام نامی از دیگر اولاد و نوادگان آن حضرت باقی نمانده است. در داخل حرم سلطان ابراهیم سنگ قبری بسیار قدیمی موجود است که بر روی آن نام سید شمس الدین مشاهده می شود که گویا از نوادگان سلطان ابراهیم می باشد. بر روی این سنگ قبر عدد ۱۱۳۰ هجری قمری به چشم می خورد که این عدد تاریخ فوت سید شمس الدین را نشان می دهد.

سلطان ابراهیم از جمله امامزاده هایی است که کرامات فراوانی دارد. مردم بختیاری همواره بهره مند از آیات و نشانه ها و معجزات آن حضرت اند.

سلطان ابراهیم (سید المرتضی) در محلی به نام کارتا موضع گرفت. کارتا محلی کوهستانی است و دارای استحکامات سوق الجیشی است که حضرت آن محل را جهت دفاع از خود و یارانش در مقابل مهاجمین انتخاب کرده بود. سلطان ابراهیم پس از سال ها عمر با عزت در سال ۳۷۸ هجری^۷ به مرگ طبیعی وفات یافت و به لقاء الله پیوست، پیروان آن حضرت بر روی مقبره او بقعه و بارگاهی ساختند که بی نظیر است. قبل از وفات امامزاده، همسرشان عایشه فوت نمود و تا ایام فوت خود آن حضرت، ۱۸ سال به طول انجامید و بعد از وفات امامزاده سلطان ابراهیم (علیه السلام)، پسرش شاه سلیمان که بزرگ اولاد او بود به رهبری و هدایت مردم پرداخت.

امامزاده سلطان ابراهیم (علیه السلام) دارای کرامات و معجزات بسیاری بوده

سادات محلی منطقه از سید شمس الدین به عنوان اولین کلید دار و متولی حرم سلطان ابراهیم نام می‌برند و در عین حال خود را از اولاد و احفاد وی می‌دانند و بدین شکل نسب خود را به سلطان ابراهیم و به تبع آن امام موسی کاظم (علیه السلام) می‌رسانند.

هم اکنون دو طایفه مهم و معروف از سادات آن امامزاده در جهت نگهداری و حفظ بقعه آن حضرت در آنجا ساکن هستند. گرچه هیچ گونه سند و مدرکی همچون شجره نامه، زیارت نامه و وقفنامه از ایشان به دست نیامده است، اما متولیان آن که چندین نسل پی در پی تولیت این آستان را بر عهده داشته‌اند، اذعان می‌دارند که این امامزاده جلیل القدر دارای شجره نامه بوده است که امروزه اثری از آن نمی‌باشد.

سند متولیان نوشته‌ای است که به صورت کپی می‌باشد و در آن نام متولیان و خدمتگزاران این آستان ذکر شده است که دارای مهر و امضا و تاریخ‌های مختلف می‌باشد و آن را حمل بر صحت گفته‌های خود

می‌دانند. کلیدداری بنا متعلق به سادات کارتا می‌باشد که آنان متشکل از شش تیره می‌باشند که خود طوایف مختلف بختیاری را شامل می‌شود. کلید داری به صورت ماهیانه بین تیره‌ها انجام می‌گیرد.

تیره‌ها و طوایف سادات ساکن در منطقه:

کریم { هاشم
شریف { شمس الدین (سادات
سلطان ابراهیم) تاج الدین {نوروز علی
علی { مراد علی
رحیم { روشن علی^{۱۰}

موقعیت مکانی امامزاده سلطان ابراهیم (علیه السلام):

امامزاده سلطان ابراهیم (علیه السلام) در دهستان سوسن و روستای کارتا در ۴۲ کیلومتری ایذه واقع شده است. این امامزاده عالی‌قدر در دامنه کوهی بزرگ که به نام خود آن بزرگوار است و حدود ۲۲۰۰ متر ارتفاع دارد مدفون است، چشمه‌ای از این کوه جاری است که معروف به چشمه امامزاده

نوع گنبدهای یک پوشش مخروطی یا رک بوده که در مورد سابقه ساخت این نوع گنبدها دکتر پیرنیا می گوید: این نوع گنبد را باید ناشی از شرایط اقلیمی ایران دانست. چون این پوشش در برابر آسیب باران‌های متوالی عملکردی بهتر نسبت به سایر گنبدها دارد.

سلسله‌های آل زیار و آل بویه جزء اولین دولت‌های ایرانی پس از اسلام بودند که در شمال به اقتدار رسیدند و با توسعه دولت‌های ذکر شده، معماران مشهور معماری قدیم ایران به خصوص گنبد رک یا همان مخروطی را در ری، اصفهان و فارس رایج کردند.^{۱۱}

به طور کلی این نوع گنبد در ردیف گنبدهای ارچین می باشد، گرچه از نظر نمای ظاهری همچون سایر گنبدهای مخروطی و رک مضرس نمی باشد و فاقد رج‌های پلکانی است، اما در زیر مجموعه گنبدهای هرمی قرار می گیرد. نمونه‌های مشابهی در این منطقه وجود دارد مانند بقعه چهل تنان در روستای چهل تنان از بخش دهدز که دارای گنبد کله قندی ساده و بدون مضرس

می باشد و آب آن از دامنه جنوبی کوه به دره کارتا و در قسمت غربی به کارون منتهی می شود. دور تا دور این امامزاده و کوه‌های آن مملو از جنگل و مناظر زیبا و دل انگیز است که زائران عزیز همیشه به یاد آن خواهند بود.

این بقعه بر روی تپه‌ای طبیعی که پیرامون آن را قبرستانی قدیمی با انواع سنگ قبر و شیرهای سنگی فرا گرفته، قرار دارد. در گذشته اهالی محلی از همین قبرستان جهت دفن اموات خود استفاده می کردند که البته امروزه در راستای طرح توسعه حرم مطهر و زیبا سازی فضای جانبی بقعه متبرکه دفن اموات در آن ممنوع شده است.

تاریخچه بنای بقعه:

این بنا دارای خصوصیتی است که ما را در تاریخ گذاری نسبی یاری می دهد. این بنا دارای نقشه I می باشد و متشکل از دو بارگاه یعنی بقعه سلطان ابراهیم و شرف الدین می باشد. بنای بقعه اصلی سلطان ابراهیم شامل دو بخش اتاق ورودی و گنبد خانه می باشد. گنبد بنا از

می‌شویم که از نوآوری‌های قرون ۵ و ۶ هجری می‌باشد و البته این پدیده را در امامزاده‌های دیگر منطقه ملاحظه می‌کنیم.

نکته جالب توجه در مورد بناها به خصوص سلطان ابراهیم این است که درون اتاق‌های ورودی، طاقچه‌ها، دیوارها و کف آن‌ها به سنگ قبرهای قدیمی بر می‌خوریم که بر روی برخی از آن‌ها تاریخ ۱۱۳۰ هجری قمری حک شده است. این قبور متعلق به متولیان و سادات منطقه است که بعد از فوت به حرمت جد ایشان و با توجه

می‌باشد. بقعه سید صالح در مرغا، بقعه شاه رودبند در نوترکی که بقعه سید صالح دارای گنبد مضرسی چهارده رج بوده، شاه رودبند نیز به شکل هرمی هشت ضلعی و در هشت رج می‌باشد. در بیان این مساله که این بنا از ابتدا به همین صورت بوده و در یک زمان واحد به شکل یک پارچه ساخته شده است یا خیر، هیچ گونه دلیل و مدرکی در دست نیست و به گفته معمران که می‌گویند بنا از ابتدا به همین شکل ساخته شده است، نمی‌توان استناد نمود. در این بقعه با اتاق ورودی مواجه

به یکدیگر راه دارند، بنای اصلی و بزرگ متعلق به سلطان ابراهیم است و در قسمت پشت بنا آرامگاه امامزاده شرف الدین که کوچک تر نیز می باشد، قرار دارد. نقشه بنا بر اصول و ساختار اولیه یعنی متشکل از سنگ و ملاط گچ استوار بوده که فاقد نماسازی می باشد. این بنا شامل دو بخش می باشد: گنبد خانه اصلی که متعلق به سلطان ابراهیم است و گنبد خانه جانبی آن مربوط به شرف الدین است و مقابل هر یک اتاق ورودی قرار دارد که این اتاق ها به یکدیگر مرتبط می باشند.

بنای سلطان ابراهیم بر نقشه I شکل ساخته شده است. این بنا دارای دو گنبد رک (مخروطی) یک پوش می باشد. که شامل گنبد خانه اصلی یا امامزاده سلطان ابراهیم و گنبد خانه کوچک تر است که متعلق به شرف الدین می باشد. بنا از چهار فضا یعنی دو گنبد خانه و اتاق های ورودی مقابل هر یک تشکیل شده است که فضای ارتباطی با این دو گنبد خانه از طریق درهای ضلع شمالی و جنوبی اتاق های ورودی میسر

به تولیت آنان نسبت به این آستان، در نزدیک ترین مکان به این بقعه دفن شده اند.

شاید بتوان با توجه به قدمت این قبور و طرز قرار گرفتن آن ها و فضای اندک پیرامون این سنگ ها چنین گفت که این بخش از بنا یعنی اتاق های ورودی پس از بنا ساخته و بعدها و به تدریج به گنبدخانه اضافه شده اند و همزمان با گنبدخانه بنا نشده اند.

توصیف کلی بقعه متبرکه امامزاده سلطان ابراهیم (علیه السلام):

این بنا فاقد هرگونه کتیبه نوشته ای در مورد تاریخ ساخت، سازنده بنا و یا هویت شخص دفن شده می باشد. بنا بر گفته متولیان این آستان، شجره نامه ای از سلطان ابراهیم موجود بوده که امروزه اثری از آن نیست. و طبق گفته آنان که نسل اندر نسل تولیت این بقعه را بر عهده داشته اند.^{۱۲}

این بقعه متشکل از دو گنبد خانه و اتاق های ورودی است که هر یک

می‌گردد. البته در گنبد خانه کوچک‌تر که جنب گنبد خانه اصلی یا سلطان ابراهیم می‌باشد، دری مجزا وجود دارد که عملاً ارتباط مستقیم این قسمت را با فضای بیرون بنا برقرار می‌سازد که امروزه از آن استفاده نمی‌شود.

تحلیل معماری:

مصالح: مصالح به کار برده شده عمدتاً سنگ و گچ می‌باشد. تمام بنا را با سنگ و ملاط گچ نیم کوب ساخته‌اند و گنبد بیرونی آن نیز با گچ روکش شده است.

نقشه: این بنا دارای نقشه I شکل در جهت شمال شرقی - جنوب غربی به طول ۱۴/۹۵ متر و عرض ۱۳/۲۵ متر می‌باشد. ساختمان از دو قسمت اتاق‌های ورودی و اتاق‌های مقبره (گنبد خانه) تشکیل شده است. اتاق ورودی به گنبد خانه اصلی یا سلطان ابراهیم دارای عرض ۴ متر و طول ۷/۴۰ متر است. اتاق ورودی گنبد خانه جنبی دارای ۳/۳۰ متر و عرض ۴/۲۵ متر طول می‌باشد. گنبد خانه اصلی و گنبد خانه

جنبی در ضلع شرقی اتاق‌های ورودی قرار گرفته‌اند. اتاق مقبره اصلی به شکل دایره به قطر ۴/۶۰ و اتاق مقبره جنبی به شکل چهار طاقی می‌باشد.

نما و تزئینات بیرونی: نمای بیرونی بنا از دو قسمت بدنه و گنبد مخروطی تشکیل شده است که ارتفاع بیرونی گنبد اصلی حدود ۱۲/۶۰ متر و ارتفاع گنبد جنبی آن به حدود ۹/۷۰ متر می‌رسد. آثار مرمت‌های مکرری را که در طول سالیان متمادی توسط افراد بومی صورت گرفته است، می‌توان به وضوح مشاهده نمود. این دو فضا دارای اختلاف سطح می‌باشند به این صورت که حدود ۴۰ سانتی متر از کف و ۱/۲۰ متر از سقف اختلاف سطح دارند. بدنه گنبد خانه اصلی دارای ۳/۲۰ متر ارتفاع می‌باشد و بدنه گنبد خانه جنبی ۲/۹۰ متر ارتفاع دارد. دیوار گنبد خانه اصلی در ضلع جنوبی بنا قرار دارد و این دیوار بر روی سکویی به طول ۱۲/۲۵ متر و عرض ۲/۸۰ متر و ارتفاع ۸۰ سانتی متر قرار گرفته است. در ضلع شرقی و جنوبی هیچ گونه آرایه به کار برده

نشدۀ است و شاید تنها تزئینات به کار رفته را بتوان یک ردیف کاشی نره فیروزه‌ای رنگ بالای ورودی، ضلع شمالی دانست که تنها تزئین و آرایه در این بخش از بنا می‌باشد. بر بالای پنجره دیوار ضلع غربی نیز تزئینات کاشی‌کاری مشابه‌ای به کار رفته است. در ورودی اتاق مقابل گنبد خانه اصلی که در ضلع جنوبی بنا واقع شده است، دارای اضلاع ۲ متر طول، ۱/۱۰ عرض و عمق ۱/۱۰ متر می‌باشد. در ضلع شمالی بنا دو در وجود دارد که به وسیله پلکان بلوکی به عرض ۱/۶۰ متر می‌توان به درها راه یافت. از این دو در یکی به فضای اصلی گنبد خانه کوچک‌تر راه دارد که دارای ۲/۱۵ متر طول، ۱ متر عرض و ۱ متر عمق می‌باشد که از آن استفاده نمی‌شود. در دیگری به فاصله ۳ متری از این در قرار دارد که به اتاق ورودی مقابل گنبد خانه جانبی و کوچک‌تر راه دارد. ابعاد این در نیز ۲/۱۵ متر طول، ۱/۰۵ متر عرض و ۸۰ سانتی متر عمق می‌باشد. بر بالای این دو در دو ردیف تزئینات کاشی‌کاری به کار رفته است. در ضلع غربی بنا ورودی دیگری

نشدۀ است و شاید تنها تزئینات به کار رفته را بتوان یک ردیف کاشی نره فیروزه‌ای رنگ بالای ورودی، ضلع شمالی دانست که تنها تزئین و آرایه در این بخش از بنا می‌باشد. بر بالای پنجره دیوار ضلع غربی نیز تزئینات کاشی‌کاری مشابه‌ای به کار رفته است. در ورودی اتاق مقابل گنبد خانه اصلی که در ضلع جنوبی بنا واقع شده است، دارای اضلاع ۲ متر طول، ۱/۱۰ عرض و عمق ۱/۱۰ متر می‌باشد. در ضلع شمالی بنا دو در وجود دارد که به وسیله پلکان بلوکی به عرض ۱/۶۰

به ابعاد ۲/۲۰ متر ارتفاع، ۹۰ سانتی متر عرض و ۹۰ سانتی متر طول وجود دارد که از آن استفاده نمی شود و به اتاق ورودی گنبد خانه جانبی (کوچک تر) راه دارد همچنین پنجره‌ای به فاصله ۸/۳۰ متری از در ضلع غربی وجود دارد.

پنجره دیگری به طول ۲/۵۰ متر، عرض ۲ متر و عمق ۷۰ سانتی متر در اتاق ورودی گنبد خانه اصلی در دیواره اتاق ورودی مقابل گنبد خانه اصلی قرار دارد که بر بالای قوس پنجره، تزئینات مشابه‌ای شامل دو ردیف کاشی کاری نره فیروزه‌ای و رنگارنگ به کار رفته است.

در اضلاع شمالی و جنوبی و شرقی بدنه گنبد اصلی چهار روزنه به شکل مستطیل با ابعاد تقریباً مشابه به طول ۸۰ سانتی متر، عرض ۳۰ سانتی متر وجود دارند که به فضای درونی گنبد خانه راه می‌یابند.

در قسمت پایه مدور گنبد اصلی نیز چهار پنجره با قوس نیمه بیضی به طول ۷۰ سانتی متر و عرض ۶۰ سانتی

متر قرار دارند که به پنجره‌های درونی گنبد خانه مرتبط می‌شوند. در قسمت انتهایی پلکان داخلی به پشت بام طاقی ایجاد شده که مانع نفوذ باران به داخل بقعه می‌گردد.

نما و تزئینات داخلی: فضای درونی بنا از چهار بخش تشکیل شده است که دو بخش شامل گنبد خانه‌ها و دو بخش نیز اتاق‌های ورودی را تشکیل می‌دهند. بخش اول که به منزله اتاق ورودی بقعه اصلی یعنی سلطان ابراهیم است، به صورت مستطیل به طول ۷/۴۰ متر، عرض ۴ متر و ارتفاع ۳/۲۰ متر بوده که به گنبد خانه اصلی و اتاق ورودی گنبد خانه جانبی راه دارد. ورودی این اتاق دارای ۱/۲۰ متر عرض، طول ۲ متر و عمق ۱/۱۰ می‌باشد و دارای قوسی گل‌اله‌ای به ارتفاع ۲/۱۰ متر و عرض ۱/۲۰ سانتی متر می‌باشد.

طاق این اتاق دارای دو قوس جناغی به ارتفاع ۳/۲۰ متر تا کف می‌باشد. در دو سوی ورودی دو طاقچه به طول ۱/۲۰ متر، عرض ۱/۱۵ متر و عمق

از کف قرار دارد سپس پنجره‌ای فلزی به طول ۲/۵۰ متر، عرض ۲ متر و عمق ۹۰ سانتی متر که در ارتفاع ۳۰ سانتی متری در کف قرار دارد و مقابل آستانه ورودی گنبد خانه اصلی نصب شده است. پس از آن طاقچه دیگری به طول ۲/۵۰ متر، عرض ۱/۷۰ متر و عمق ۹۰ سانتی متر وجود دارد که درون آن نیز نورگیری مشابه به نورگیر طاقچه اول قرار دارد این طاقچه نیز در ارتفاع ۱۵ سانتی متری از کف اتاق قرار گرفته است. بخش درونی این طاقچه به وسیله رنگ آبی که اکنون اثراتی از آن مشهود است رنگ آمیزی شده است. سنگ قبری درون این طاقچه وجود دارد. فضای اتاق ورودی با گچ روکش و سپس رنگ آمیزی شده است. آستانه اصلی گنبد خانه در اتاق ورودی قرار دارد که به شکل دوزنقه به عرض متغیر بین ۸۰ تا ۱/۲۰ متر، طول ۱/۹۰ و عمق ۱/۵۰ متر است که دارای قوس هلالی می‌باشد. فضای درونی گنبد خانه به شکل دایره به قطر ۴/۶۰ متر می‌باشد. طاقچه‌ای در دیوار مقابل آستانه ورودی

۳۰ سانتی متر در فاصله ۱/۵۰ متری از سطح زمین قرار گرفته‌اند که دارای قوس‌های برابر جناغی شکل می‌باشند. در سمت راست فضای این اتاق سه طاقچه به ابعاد مختلف قرار دارد. اولین طاقچه دارای طول ۱/۲۰ متر، عرض و عمق ۲۵ سانتی متر و طاقچه دوم دارای طول ۱/۲۰ متر، عرض ۲ متر و عمق ۲۵ سانتی متر و سومین طاقچه نیز به طول ۱/۲۰ متر، عرض ۱/۷۰ متر و عمق ۲۵ سانتی متر قرار دارند که همگی به فاصله ۱/۵۰ از سطح زمین قرار گرفته‌اند. طاقچه سوم در سمت چپ ورودی اصلی به فضای گنبد خانه قرار دارد. در زیر این طاقچه همسطح با کف چند سنگ قبر در دیوار و کف کار گذاشته شده است. در سمت چپ فضای اتاق ورودی به ترتیب ابتدا طاقچه‌ای با قوس جناغی به طول ۲/۵۰ متر، عرض ۱/۲۰ متر، عمق ۹۰ سانتی متر به ارتفاع ۱۵ سانتی متری از کف اتاق قرار دارد که دارای نورگیری مدور به قطر ۳۰ سانتی متر و عمق ۶۰ سانتی متر می‌باشد که در ارتفاع ۲/۱۰ متری

به فاصله ۱/۱۰ متری از کف به چشم می‌خورد که ابعاد آن یک متر طول، ۹۰ عرض و ۴۰ سانتی متر عمق با طاقی هلالی است. در زیر این طاقچه، طاقچه دوزنقه‌ای شکل دیگری به عرض ۳۰ تا ۵۰، ارتفاع ۵۵ سانتی متر و عمق ۴۰ سانتی متر وجود دارد که قبلا به عنوان جاشمعی استفاده می‌شده است ولی اینک از آن برای گذاشتن قرآن استفاده می‌شود.

در چهار جهت فضای درونی گنبد خانه چهار روزنه مثلثی شکل در ارتفاع یک متری از کف گنبد خانه به عمق ۳

متر وجود دارند که حالت هواکش را دارند و به عنوان تهویه هوای درونی گنبد خانه استفاده می‌شوند. در قسمت فوقانی بدنه گنبد خانه تزئینات شامل نقاشی به شکل کنگره‌ای به چشم می‌خورد. گنبد از داخل به شکل مخروطی به ارتفاع ۹/۷۰ متر تا کف اتاق گنبد خانه می‌باشد. در چهار جهت پایه گنبد چهار پنجره مدور به قطر ۳۰ سانتی متر، عمق ۶۰ سانتی متر در ارتفاع ۴ متری از کف اتاق گنبد خانه قرار گرفته‌اند که بیشتر جهت نوردهی فضای داخلی گنبد خانه تعبیه

شده‌اند. کف و اطراف فضای داخلی گنبد خانه تا ارتفاع ۱/۲۰ متری با سنگ گرانیت کار شده است. در زیر گنبد مخروطی ضریحی آلومینیومی به طول ۲/۴۰ متر، عرض ۱/۴۰ متر و ارتفاع ۲ متر قرار دارد. برای ورود به سومین بخش که اتاق ورودی گنبد خانه جانبی (کوچک تر) می باشد، راهرویی ارتباطی با طاقی گلابه‌ای به ارتفاع ۲ متر، عرض ۱/۲۰ متر و طول ۱/۴۰ متر وجود دارد. این اتاق دارای دو در اصلی در سمت چپ و مقابل راهرو می باشد. اتاق ورودی گنبد خانه اصلی حدود ۴۰ سانتی متر بالاتر از اتاق ورودی گنبد خانه جانبی (کوچک تر) می باشد. این اتاق به شکل مستطیل به اضلاع ۴/۲۵ در ۲/۵۰ متر می باشد و دارای طاقی جناغی به ارتفاع ۲/۵۰۲ متر تا کف می باشد. در سمت چپ این اتاق به ترتیب طاقچه‌ای با قوس جناغی به ارتفاع ۷۰ سانتی متر، عرض ۸۰ سانتی متر و عمق ۳۵ سانتی متر در فاصله ۱/۴۰ متری از کف اتاق قرار دارد. پس از آن به فاصله ۱/۱۰ متری دری

به ارتفاع ۲/۲۵ متر، عرض ۹۰ سانتی متر و طول ۸۰ سانتی متر با قوسی نیم دایره‌ای وجود دارد که به وسیله دو پلکان به عرض ۹۰ سانتی متر، عمق ۳۰ سانتی متر و ارتفاع ۲۰ سانتی متر به فضای درونی این اتاق راه دارد. طاقچه‌ای مشابه طاقچه اول در سمت چپ این طاق قرار دارد و تنها وجه تمایز این دو طاقچه در عرض آن‌ها هست که طاقچه مذکور دارای عرض ۷۰ سانتی متر می باشد و حدود ۱۰ سانتی متر از طاقچه اول کوچک تر است. در مقابل راهروی ارتباطی در دیگر این اتاق قرار دارد که دارای ۲/۲۰ متر طول، ۱/۲۰ عرض و ۸۰ سانتی متر عمق می باشد. این در حدود ۶۰ سانتی متر پایین تر از کف اتاق می باشد که به وسیله دو پلکان سنگی به عرض ۱/۱۰ متر، عمق ۴۰ سانتی متر و ارتفاع ۳۰ سانتی متر پله دوم می توان به کف اتاق راه یافت. طاق در به صورت نیم دایره‌ای می باشد.

در سمت راست این اتاق یک ردیف پله ۹ تایی به عرض ۷۰ سانتی متر،

شده‌اند. کف و اطراف فضای داخلی گنبد خانه تا ارتفاع ۱/۲۰ متری با سنگ گرانیت کار شده است. در زیر گنبد مخروطی ضریحی آلومینیومی به طول ۲/۴۰ متر، عرض ۱/۴۰ متر و ارتفاع ۲ متر قرار دارد. برای ورود به سومین بخش که اتاق ورودی گنبد خانه جانبی (کوچک تر) می باشد، راهرویی ارتباطی با طاقی گلابه‌ای به ارتفاع ۲ متر، عرض ۱/۲۰ متر و طول ۱/۴۰ متر وجود دارد. این اتاق دارای دو در اصلی در سمت چپ و مقابل راهرو می باشد. اتاق ورودی گنبد خانه اصلی حدود ۴۰ سانتی متر بالاتر از اتاق ورودی گنبد خانه جانبی (کوچک تر) می باشد. این اتاق به شکل مستطیل به اضلاع ۴/۲۵ در ۲/۵۰ متر می باشد و دارای طاقی جناغی به ارتفاع ۲/۵۰۲ متر تا کف می باشد. در سمت چپ این اتاق به ترتیب طاقچه‌ای با قوس جناغی به ارتفاع ۷۰ سانتی متر، عرض ۸۰ سانتی متر و عمق ۳۵ سانتی متر در فاصله ۱/۴۰ متری از کف اتاق قرار دارد. پس از آن به فاصله ۱/۱۰ متری دری

پس از آن به فاصله ۱/۱۰ متری دری

قرار دارد و به فاصله ۵۰ سانتی متری از آن نیز طاقچه‌ای با قوس دایره‌ای به طول ۲ متر، عرض ۷۰ سانتی متر و عمق ۲۵ سانتی متر وجود دارد که درون

عمق ۳۰ سانتی متر و کف ۳۵ سانتی متری قرار دارد که به پشت بام راه دارد. در فاصله ۱/۱۰ سانتی متری آستانه و روی گنبد خانه جانبی (کوچک‌تر)

دو عدد پلکان سنگی به طول ۳۰ سانتی متر، عرض ۱/۰۵ متر و کف ۳۰ سانتی متر قرار دارد که به در ورودی اصلی این اتاق راه دارد. این در حدود ۶۰ سانتی متر پایین تر از کف اتاق می باشد. طول در حدود ۲/۲۰ متر، عرض ۱/۰۵ متر و عمق ۹۰ سانتی متر و دارای طاقی نیم دایره می باشد.

ضریحی آلومینیومی به طول ۱/۷۰ متر، عرض ۱/۱۰ متر و ارتفاع ۱/۷۰ متر در زیر گنبد قرار دارد.

آن سنگ قبری با تاریخ ۱۱۳۰ هجری قمری به چشم می خورد و در دیوار کناری این طاقچه که جنب در ورودی می باشد نیز سنگ قبر دیگری در دیوار گذاشته شده است.

تمامی فضای درونی این دو بخش، اتاق های ورودی اول و دوم رنگ آمیزی شده است. از طریق راهرویی که در اتاق ورودی دوم قرار دارد و می توان به فضای گنبد خانه جانبی (کوچک تر) راه یافت. ارتفاع این راهرو کم و حدود ۱/۴۰ متر، عرض ۹۰ سانتی متر و عمق آن ۱/۴۰ متر می باشد. فضای درونی این اتاق به شکل مربع به اندازه هر ضلع ۲/۲۹ متر با گنبد یک پوشش مخروطی به ارتفاع ۶ متر تا کف اتاق می باشد که گنبد بر روی چهار گوشواره قرار گرفته است. در مقابل و سمت راست آستانه ورودی دو طاقچه با قوسی نیم دایره به عرض ۱ متر، طول ۱/۸۰ و عمق ۸۰ سانتی متر که هم سطح با کف اتاق می باشند قرار دارند. در سمت چپ آستانه ورودی یعنی در ضلع دیوار شمالی این اتاق (گنبد خانه کوچک تر)

پی نوشت‌ها:

۱. اختران تابناک، ص ۳۸۳
۲. بحار الانوار، ج ۱، ص ۱۸
۳. اختران تابناک، ص ۳۸۳
۴. همان منبع
۵. حضرت سبز قبا، ص ۱۵
۶. امام موسی کاظم علیه السلام، صص ۳۲-۳۳
۷. نگاهی گذرا به بعضی از بقاع متبرکه استان خوزستان، ص ۲۵
۸. بختیاری و تحول زمان، صص ۳۳۵-۳۳۷
۹. نگاهی گذرا به بعضی از بقاع متبرکه استان خوزستان، ص ۲۵
۱۰. بختیاری و تحول زمان، صص ۳۳۵-۳۳۷
۱۱. فصلنامه اثر، شماره ۲۰، ص ۱۲۸
۱۲. نگاهی گذرا به بعضی از بقاع متبرکه استان خوزستان، صص ۲۵-۲۶

منابع:

۱. گنبد در معماری ایران، محمد کریم پیرنیا، فصلنامه اثر، شماره ۲۰.
۲. بختیاری و تحول زمان، حاج موسی حاجت پور، انتشارات معتبر، اهواز، چاپ اول، ۱۳۸۷.
۳. امام موسی کاظم علیه السلام، محسن خندان، انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی، تهران، چاپ اول، ۱۳۶۹.
۴. بحار الانوار، محمد باقر مجلسی، ترجمه موسی خسروی، جلد ۱۰، انتشارات کتابفروشی اسلامی، قم، ۱۳۵۵.
۵. اختران تابناک، حاج شیخ ذبیح الله محلاتی، انتشارات کتابفروشی اسلامی، قم، چاپ اول، ۱۳۴۹.
۶. حضرت سبز قبا، میر عبدالامیر مقدم نیا، بی نا، دزفول، چاپ اول، ۱۳۶۷.
۷. نگاهی گذرا به بعضی از بقاع متبرکه استان خوزستان، تألیف امور دینی فرهنگی اداره کل اوقاف و امور خیریه خوزستان، انتشارات اداره کل اوقاف و امور خیریه خوزستان، اهواز، ۱۳۷۹.